herpy

LEGWANY

Eastern fence lizard

Sceloporus undulatus

Mała, szybka miłośniczka słońca ze wschodnich Stanów Zjednoczonych, która przesiaduje na słupkach ogrodzeń, pniach drzew i stosach kamieni. Samiec ma niebieskie i czarne plamy na brzuchu i gardle i prezentuje je, wykonując pompki. Gatunek jest odporny i owadożerny, ale wymaga mocnego miejsca do wygrzewania, UVB i przestronnego terrarium z miejscem do biegania.

Rodzina: Phrynosomatidae Dawna nazwa: *Sceloporus floridanus; Agama undulata; Lacerta undulata*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**10-19 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**4-5 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny, skalny i naziemny**
Środowisko	**Lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**80 × 40 × 40 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**27-28 °C**
Miejsce wygrzewania	**38-42 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**8-12 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Owady**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**12-24 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**3-13 jaj**
Zniesienia w roku	**1-4**
Inkubacja	**55-70 dni** przy 27-30 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Sceloporus undulatus to mała lub średniej wielkości, krępo zbudowana jaszczurka o łuskach z kilem, które nadają skórze szorstką powierzchnię. Osiąga 10-19 cm długości razem z ogonem, a dorosłe osobniki ważą około 15 g. Ubarwienie podstawowe jest szare, brązowe lub rdzawobrązowe, a samica ma na grzbiecie szereg ciemnych, falistych poprzecznych pasów. Epitet gatunkowy *undulatus* oznacza "falisty" i nawiązuje do tych poprzecznych pasów. Na tylnej stronie uda biegnie ciemna kreska.

Płcie łatwo od siebie odróżnić. Samiec jest bardziej jednolicie brązowy z czerwonawym odcieniem i ma niebiesko-czarną plamę po każdej stronie brzucha oraz na gardle. Plamy te są eksponowane, gdy zaznacza swoje terytorium szybkimi pompkami i kiwaniem głową. Samica ma jaśniejszy brzuch, z jedynie słabym niebieskim zabarwieniem lub bez niego, i jest

nieco większa od samca. Młode przypominają samicę, ale są ciemniejsze i bardziej matowe. Ubarwienie zmienia się nieco w zależności od temperatury: jaszczurka jest najciemniejsza, gdy jest wychłodzona, a najjaśniejsza, gdy jest rozgrzana i aktywna, a niebieskie plamy samca są najwyraźniejsze, gdy jest ciepły.

Do 2002 roku wyróżniano dziesięć podgatunków, ale badania genetyczne wykazały, że nie tworzą one naturalnych jednostek. Kilka z nich ma dziś status odrębnych gatunków, m.in. *Sceloporus consobrinus*, *Sceloporus tristichus* i *Sceloporus cowlesi*. *S. undulatus* w wąskim znaczeniu występuje na wschód od Missisipi. Nazwa ta jest jednak nadal szeroko stosowana dla całego kompleksu gatunków, więc zwierzę sprzedawane jako *S. undulatus* może należeć do jednego z blisko spokrewnionych gatunków.

Gatunek jest szybki, czujny i dobrze zamaskowany, a w handlu pojawia się rzadko. Tylko nieliczne gatunki z rodzaju *Sceloporus* są powszechnie utrzymywane. Za to *S. undulatus* jest odporny i stanowi dobry wybór dla kogoś, kto chce trzymać aktywną, dzienną jaszczurkę ze strefy umiarkowanej.

Występowanie i środowisko

Sceloporus undulatus występuje we wschodniej części Stanów Zjednoczonych, od południowego New Jersey i Pensylwanii na północy, przez południowe Ohio i Indianę, dalej na południe aż po Georgię i północną Florydę. Na zachodzie zasięg sięga rzeki Missisipi; populacje na zachód od rzeki należą do *Sceloporus consobrinus*. Zwierzęta z zachodnich Stanów Zjednoczonych i z Meksyku zalicza się dziś do innych gatunków kompleksu.

Populacja na Staten Island w Nowym Jorku została introdukowana w 1942 roku i nie należy do pierwotnego zasięgu. Wielkość i rozród różnią się w zależności od szerokości geograficznej: osobniki z południa są większe, częściej składają kilka zniesień i mają dłuższy sezon aktywności, natomiast osobniki z północy mają większe jaja i krótszy czas rozwoju.

> **Naturalny zasięg:** Stany Zjednoczone.

ŚRODOWISKO

Gatunek zamieszkuje widne lasy i skraje lasów, zwłaszcza bory sosnowe z piaszczystą, luźną glebą, a także tereny zakrzewione i trawiaste z rozproszonymi drzewami. Przesiaduje na słupkach ogrodzeń, pniach drzew, powalonych drzewach, pniakach, stosach kamieni i ścianach domów w pełnym słońcu, a gdy jest zbyt gorąco oraz na noc chowa się pod drewnem opałowym, korą i kamieniami. Zarówno dorosłe osobniki, jak i młode preferują miejsca z dużą ilością kamieni i martwego drewna.

Jaszczurka jest aktywna w dzień, od wczesnego ranka do wieczora. Latem spędza więcej czasu na pniach i gałęziach, a mniej na kamieniach, dzięki czemu może utrzymać niższą temperaturę ciała. Każde zwierzę ma stały areał o powierzchni około 50-60 m², a samce bronią swojego przed innymi samcami.

Klimat jest umiarkowany do subtropikalnego, z ciepłymi latami i chłodnymi do łagodnych zimami. Północne populacje zimują przez kilka miesięcy w kryjówkach, natomiast południowe są aktywne przez większą część roku i chowają się tylko podczas deszczu i okresów chłodu. Pokarm stanowią drobne stawonogi, zwłaszcza mrówki, chrząszcze, koniki polne i pająki.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 80 × 40 × 40 cm (długość × szerokość × wysokość). Para lub samiec z dwiema samicami potrzebują co najmniej 100 × 50 × 50 cm. Im większe, tym lepiej, bo *Sceloporus undulatus* jest szybki i wykorzystuje całe terrarium, a więcej miejsca oznacza mniej walk. Nigdy nie trzymaj razem dwóch samców. Pokrywa musi być szczelna i wykonana z siatki lub kraty, bo gatunek dobrze skacze i błyskawicznie ucieka, gdy terrarium jest otwierane.

Najlepsza aranżacja naśladuje nasłonecznioną leśną polanę. Jako podłoże stosuj mieszankę piasku i ziemi o głębokości 5-10 cm, aby jaszczurka mogła trochę kopać, a samica składać jaja. Rozmieść korę, korek, ukośne gałęzie i płaskie kamienie na różnych wysokościach jako miejsca do wygrzewania i kryjówki. Gałęzie powinny być co najmniej dwa razy grubsze niż ciało zwierzęcia. Kamienie muszą stać stabilnie bezpośrednio na dnie, bo jaszczurki wciskają się w szczeliny między nimi. Najwyższe miejsce do wygrzewania umieść bezpośrednio pod lampą grzewczą i przygotuj kryjówki zarówno w ciepłej, jak i w chłodnej części.

Terrarium powinno stać na solidnym podłożu w spokojnym miejscu. Zwierzęta, które widzą ruchliwe pomieszczenie, szybko się stresują.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

W dzień temperatura tła powinna wynosić 27-28 °C. Bezpośrednio pod lampą grzewczą musi znajdować się miejsce do wygrzewania o temperaturze 38-42 °C, mierzonej na powierzchni termometrem na podczerwień. Reszta terrarium powinna być chłodniejsza, aby jaszczurka mogła wybrać, gdzie chce leżeć. W nocy temperatura spada do 18-22 °C. Lampę się wyłącza, a dodatkowe ogrzewanie nie jest potrzebne, jeśli w pomieszczeniu utrzymuje się co najmniej 18 °C.

Zarówno zbyt mało, jak i zbyt dużo ciepła szkodzi. Gdy jest za zimno, zwierzę staje się ospałe, słabo je i słabo trawi. Gdy całe terrarium jest przegrzane, zwierzę zakopuje się i źle się czuje. Używaj termostatu do lampy i dwóch termometrów, jednego w ciepłej i jednego w chłodnej części.

Jeśli zwierzęta mają przejść spoczynek zimowy, trzyma się je w temperaturze 8-12 °C w ciemności przez dwa do trzech miesięcy (patrz część o rozmnażaniu).

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna być umiarkowana, około 40-60 %. Gatunek żyje na otwartych, nasłonecznionych terenach i nie znosi stale parnej wilgoci, ale podłoże nie może też być suche jak pieprz. Raz dziennie lekko zraszaj jedną ścianę, rośliny i kamienie, tak aby powstały krople, które jaszczurki mogą zlizywać, i pozwól, by w ciągu dnia wszystko wyschło.

Postaw też płytką, stabilną miskę ze świeżą wodą, wymienianą codziennie, do której jaszczurka ma łatwy dostęp. Zadbaj o dobrą wentylację, aby powietrze nie stało w miejscu. Podłoże nie może być mokre, ale lekko wilgotna kryjówka w chłodnej części daje zwierzęciu wybór.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Sceloporus undulatus to dzienny, ciepłolubny gatunek, który przez cały rok potrzebuje mocnego światła i UVB. Stosuj świetlówkę UVB dla gatunków wygrzewających się w słońcu (strefa Fergusona 3) lub kombinowaną lampę metalohalogenkową z UVB nad miejscem do wygrzewania. Miejsce do wygrzewania powinno znajdować się 20-30 cm od źródła UVB, a źródło światła wymienia się zgodnie z zaleceniami producenta. Obok tego lampa grzewcza powinna zapewniać na miejscu do wygrzewania 38-42 °C, a reszta terrarium powinna być dobrze oświetlona.

Zawsze musi być dostępne chłodniejsze i bardziej zacienione miejsce. Światło powinno być włączone przez 12 godzin dziennie, najlepiej z rytmem sezonowym wynoszącym około 14 godzin latem i 10 godzin zimą, sterowanym przez programator czasowy. W nocy musi być ciemno.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Sceloporus undulatus jest owadożerny, a w naturze dużą część pokarmu stanowią mrówki, chrząszcze i pająki. Zjada żywe owady, takie jak świerszcze, małe karaczany, szarańczę, mączniki, jedwabniki, miękkie gąsienice motyli i larwy barciaka. Ważna jest różnorodność: podawaj co najmniej trzy-cztery różne gatunki owadów i unikaj sytuacji, w której mączniki stanowią większość diety. Owady z łąki wolnej od pestycydów, złowione siatką, są dobrym uzupełnieniem w półroczu letnim. Owady karmowe nie mogą być szersze niż odległość między oczami jaszczurki.

Dorosłe osobniki karmi się co drugi dzień taką ilością, jaką zjedzą w ciągu kilku minut. Młode karmi się codziennie. Nie podawaj więcej, niż zwierzę zje, bo w terrarium gatunek łatwo tyje. Owady karmowe przez kilka dni przed podaniem dobrze się dokarmia.

Oprószaj pokarm wapniem z witaminą D3 co dziesięć do czternastu dni u dorosłych osobników i co tydzień u młodych oraz u samic w sezonie składania jaj. Przy pozostałych karmieniach stosuje się czysty wapń bez D3.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

S. undulatus jest czujny, szybki i terytorialny. Samce prezentują się, wykonując pompki, kiwając głową i nadymając ciało, i bronią swojego miejsca przed innymi samcami. Gatunek nie oswaja się i nie nadaje się do brania na ręce. Łatwo się stresuje i może odrzucić ogon, jeśli zostanie złapany. Krótkie trzymanie w ręku w celu kontroli zdrowia lub przeniesienia jest w porządku, ale nigdy nie chwytaj za ogon. Zwierzęta odłowione z natury potrzebują kilku tygodni spokoju, aby się zaaklimatyzować.

Pojedyncze zwierzę, para lub samiec z dwiema samicami mogą być trzymane razem w dużym terrarium z wieloma barierami wzrokowymi. Dwóch samców nigdy nie trzyma się razem, nawet w dużym terrarium, a samice również mogą się kłócić. Jeśli zwierzęta się przeganiają, gryzą albo jedno z nich stale się ukrywa, trzeba je rozdzielić. Jaszczurki są szybkie i dobrze skaczą, więc pokrywę otwieraj ostrożnie.

Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Płeć rozpoznaje się po wyraźnej niebiesko-czarnej plamie po każdej stronie brzucha i na gardle u samca, grubszej nasadzie ogona i większych porach na spodniej stronie ud. Samica jest nieco większa, szara z ciemnymi poprzecznymi pasami i ma jedynie słabe niebieskie zabarwienie lub nie ma go wcale. Wszystkie cechy są najwyraźniejsze w okresie godowym. Gatunek osiąga dojrzałość płciową po roku do dwóch lat, ale samice przed rozpoczęciem rozmnażania powinny mieć co najmniej dwa lata i być w dobrej kondycji.

GODY I KOPULACJA

Okres godowy trwa od kwietnia do sierpnia. Północne populacje w naturze zimują, a spoczynek zimowy jest najpewniejszym sposobem na regularne rozmnażanie zwierząt. Spoczynek zimowy zapewniaj tylko zdrowym, dobrze odżywionym zwierzętom: wyłącz światło i ogrzewanie i trzymaj je w temperaturze 8-12 °C w całkowitej ciemności przy wilgotności 60-70 %, tak aby nic nie było mokre, przez dwa do trzech miesięcy. W tym czasie podawaj wodę, ale żadnego pokarmu. Po spoczynku stopniowo zwiększaj światło i temperaturę przez kilka tygodni.

Samca dosadza się do samicy albo mieszkają razem w dużym terrarium. Samiec pokazuje swoje niebieskie plamy, kiwa głową i podąża za nią. Po kopulacji płcie nie mają ze sobą nic wspólnego, a samica nie opiekuje się ani jajami, ani młodymi. Przez cały sezon podawaj samicy dodatkowe owady i wapń, a samca usuń, jeśli nieustannie ją prześladuje.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Młode samice składają jedno zniesienie liczące 3-13 jaj rocznie, większe samice 2-4 zniesienia w ciągu sezonu. Samica zakopuje jaja na głębokość 3-7 cm w ziemi, gdzie wilgotność i temperatura są stabilne. Umieść w terrarium pojemnik do składania jaj z wilgotną mieszanką piasku i ziemi o głębokości co najmniej 10 cm i utrzymuj podłoże równomiernie wilgotne, ale nie mokre. Samica bez odpowiedniego miejsca może zatrzymywać jaja. Jeśli kopie, nie składając jaj, albo przez kilka tygodni wyraźnie nosi jaja, musi trafić do weterynarza.

INKUBACJA

Jaja ostrożnie przenosi się do pojemnika z lekko wilgotnym wermikulitem lub perlitem, nie obracając ich. Jaja inkubuje się w temperaturze 27-30 °C; w badaniach nad gatunkiem stosuje się stałą temperaturę 28-30 °C. W trakcie rozwoju jaja powiększają się mniej więcej dwukrotnie. Wyklucie następuje po 55-70 dniach, najszybciej przy górnej granicy zakresu temperatur. Utrzymuj równomierną wilgotność, aby jaja ani nie wysychały, ani nie wchłaniały zbyt dużo wody. W naturze młode wykluwają się od czerwca do września.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode po wykluciu mają mniej więcej połowę wielkości dorosłych i szybko rosną, zwłaszcza w pierwszych dwóch miesiącach. Dojrzałość płciową osiągają po około roku. Trzymaj je pojedynczo lub w małych grupach osobników tej samej wielkości w mniejszym terrarium z taką samą temperaturą, UVB i aranżacją jak u dorosłych. Codziennie podawaj drobne owady, takie jak skoczogonki, muszki owocowe, świeżo wyklute świerszcze i małe mączniki, raz w tygodniu oprószone wapniem z D3. Codziennie zraszaj terrarium i rozdzielaj zwierzęta, jeśli dochodzi do walk. Młode osobniki mogą być wobec siebie agresywne, zwłaszcza w stosunku do mniejszych.

Zdrowie i częste błędy

Sceloporus undulatus jest odporny, jeśli temperatura, światło i pokarm są odpowiednie. Typowe problemy to:

- Niedobór wapnia i łamliwość kości (metaboliczna choroba kości) przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Objawia się miękkimi szczękami, krzywymi kończynami i drżeniem.
- Niedorozwój i wychudzenie przy zbyt niskiej temperaturze lub jednostronnej diecie, zwłaszcza u świeżo sprowadzonych zwierząt.
- Pasożyty wewnętrzne i roztocza, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury. Zleć badanie próbki kału i sprawdzaj skórę.
- Stres i urazy przy zbyt małej liczbie kryjówek, zbyt małych terrariach lub kilku samcach razem, z pogryzieniami i odrzuconymi ogonami.
- Problemy ze składaniem jaj, jeśli samica nie ma odpowiedniego miejsca do złożenia jaj.
- Problemy z linieniem przy zbyt suchym powietrzu, gdy łuski pozostają na palcach i ogonie.

Zdrowe zwierzę jest czujne, ma czyste oczy, pełny ogon i mocny chwyt. Udaj się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli jaszczurka traci na wadze, nie je, jest osowiała lub ma obrzęki szczęki.

Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.